

Gemeente van Christus,

“Denk niet dat ik gekomen ben om de Wet en de profeten af te schaffen...”, zo begint onze evangeliëlezing. Blijkbaar waren er mensen die zo over Jezus dachten. Schriftgeleerden en farizeeën waarschijnlijk. Wij die het vervolg van het verhaal kennen, weten immers dat sommigen van hen grote moeite hadden met de wel erg vernieuwende manier waarop Jezus met de heilige Schrift omging. En zó gek is dat niet, toch? We kunnen geneigd zijn om wat negatief over hen te denken. Maar als jouw manier van geloven je dierbaar is en er komt iemand die bepaalde dingen heel anders uitlegt dan jij gewend was, dan kan dat weerstand oproepen.

Ik hoor het een van mijn gemeenteleden in een vorige gemeente nog zeggen: “Nóu nóu, dominee, u zou de heilige huisjes misschien ook in een iets minder hoog tempo omver kunnen schoppen!”

Voor anderen kan een nieuwe benadering van oude woorden en beelden juist bevrijdend werken: als je moeite had met de meer traditionele verklaringen. Of met sommige elementen uit onze geloofstraditie.

Uiteraard wil ik mezelf niet op gelijke hoogte zetten als Jezus. Het gaat om het principe. Over hoe je omgaat met de traditie die je is overgeleverd. Hoe je daar je weg in probeert te vinden.

Er uit óp te diepen wat je inspireert, of troost. Nieuwe inzichten geeft.

Hoeveel vrijheid je hebt om je binnen die traditie te bewegen.

Ik kan het niet laten om opnieuw iets aan te reiken uit de Zentraditie.

Er zijn ongelooflijk veel leerredes (soetra's) van de Boeddha overgeleverd. Meer dan 4000, als ik het goed heb onthouden. Die hele, gigantische traditie wordt wel vergeleken met een vlot dat je nodig hebt om de rivier over te steken. Als je aan de overkant bent, kun je het vlot achterlaten. Het zou dwaas zijn om het met je mee te blijven slepen! Dat relativeert het belang van de traditie natuurlijk nogal. Het geeft wel stof tot nadenken.

Het is de vraag wat er bedoeld wordt met : het bereiken van de overkant.

En wat je daar in onze Christelijke traditie onder zou kunnen verstaan.

Waar draait het in wezen om? Wat is voor ons christenen die “overkant”?

Ik geloof dit: de innerlijke vrede, die voortkomt uit het vertrouwen dat het goed is dat ik er ben. En dat ik geborgen ben in Gods hand.

Alle verhalen uit de bijbel, alle geloofsuitspraken, dogma's, theologische boeken en noem het maar op, zijn niet meer en niet minder dan hulpmiddelen om in jou dat vertrouwen wakker te roepen.

De woorden, de formuleringen waarin dat gebeurt, zijn uiteindelijk niet heilig. Het draait om de werkelijkheid waarnaar ze verwijzen. Die is heilig.

Zo kan de een God aanduiden als Hemelse Vader. En een ander spreekt over God als een kosmisch veld van liefde. Beide beelden verwijzen naar dezelfde - uiteindelijk niet in woorden te vangen – realiteit.

Maar zo denkt niet iedereen erover. Orthodoxie, met alle goede kanten die daarin óók aanwezig zijn, heeft meestal moeite met een vrije, vernieuwende omgang met de Heilige Schrift en traditie.

Die moeite begint meestal met een gevoel van wantrouwen en wrevel jegens de nieuwlichter. Dat wantrouwen kan, zoals we in het evangelie zien gebeuren, overgaan in boosheid, in haat zelfs. En die haat kan uiteindelijk leiden tot... moord.

Het was Jezus niet te doen om de letter, maar om de geest van de Thora. Hoe tegenstrijdig dat ook klinkt als je hem hoort praten over dat “tittel en jota allemaal bewaard moeten blijven.” “Elke punt en komma” zouden wij zeggen. Niet arbeiden op de sabbat, bijvoorbeeld.

Aan de formulering van dat gebod hoeft niets veranderd te worden. Nog geen puntje op de i. Maar dat neemt uiteraard niet weg dat als er op sabbat een van jouw kalveren in de sloot valt, je die er wel degelijk uit mag halen. Móet halen, zou je zelfs kunnen zeggen. Dat ligt besloten in de geest van het verbod

Hoe dat in zijn werk gaat, dat “op het spoor komen van de Geest van de Thora”, dat laat Jezus in het vervolg van dit hoofdstuk zien aan de hand van zes voorschriften. Steeds gaat het erom hoe die zijn overgeleverd en hoe Jezus die vervolgens verdiept.

Vandaag hebben we de eerste daarvan gelezen: Pleeg geen moord. In de Herziene Statenvertaling: Gij zult niet doden. Dat lijkt me een juistere weergave van wat hier bedoeld wordt.

Je kunt je letterlijk aan dit voorschrift houden. Voor verreweg de meesten van ons zal dat geen probleem zijn. In ieder geval niet als je het beperkt tot het doden van mensen.

Wij zijn geen moordenaars!

Maar als blikken konden doden, of twitterberichten, dan zag het er waarschijnlijk al heel anders uit, nietwaar? Doden Iemand het leven onmogelijk maken. Dat begint met heel kleine, alledaagse dingen.

Iemand “leeghoofd” noemen bijvoorbeeld, zegt Jezus. Zo verbreedt en verdiept hij het verbod.

Twee actuele voorbeelden kwamen bij me boven, afgelopen week.

Als eerste de ophef rondom Pim Lammers, de kinderboekenschrijver die het gedicht voor de Kinderboekenweek zou schrijven. Vanuit bepaalde christelijke hoek o.a. worden citaten uit een boek van hem op twitter gezet. Hij wordt uitgemaakt voor pedofiel. En vervolgens barst de hel los. Tot doodsb bedreigingen aan toe. Lammers trekt zich terug. En zal, zoals een van zijn collega's terecht opmerkt, de rest van zijn leven de littekens van deze digitale lynchpartij blijven meedragen.

Hoe gaan we eigenlijk met elkaar om, in dit land? In deze wereld?

Iemand zegt of schrijft iets dat jou niet aanstaat. Nog maar even daargelaten of je het goed begrepen hebt of niet. En je maakt die ander af. Digitaal. Of in werkelijkheid.

De schrijver Salman Rushdie is aan dat laatste een tijdje geleden maar ternauwernood ontsnapt.

Het tweede voorbeeld komt uit Frankrijk en is van een paar weken geleden: drie kinderen van 13, 14 jaar worden door de politie opgepakt. Ze hebben een medescholier, een jongen van 13 die openlijk voor zijn homoseksualiteit uitkwam, stelselmatig zó getreiterd dat hij een einde aan zijn leven maakte.

In Frankrijk kun je voor dergelijk pestgedrag een aantal jaren de gevangenis ingaan. Je zou kunnen zeggen dat het een bepaalde vorm van doodslag is. Iemand elke dag een klein beetje meer het leven onmogelijk maken.

Slachtoffers ervan dragen de littekens in veel gevallen hun leven lang mee.

Nu zou je nog kunnen denken dat kinderen niet altijd overzien wat ze aanrichten.

Des te verbijsterender zijn de berichten van volwassenen, die een collega op de werkvloer, vaak jarenlang, dagelijks treiteren.

Dat zijn, zegt Jezus, vormen van moord. Van iemand dood maken. Het leven onmogelijk maken.

Er staat niet letterlijk in de Thora dat je iemand niet mag pesten. Maar het is wel helemaal in de géést van de Thora.

Dood slaan begint met minachting...of wrevel jegens iemand...die overgaat in woede, in haat. Agressie naar de ander toe. En kan eindigen met daadwerkelijke moord of doodslag.

Zo kunnen mensen voor een ander het leven tot een hel maken. Een Gehenna, noemt Jezus dat.

Het zou wel eens zo kunnen zijn dat ook de daders, als ze zich ooit realiseren wat ze hebben aangericht in het leven van een ander, zelf in een soort Gehenna terecht komen. Verteerd door schuldgevoel. Vaak niet meer in staat om te herstellen wat ze hebben vernield.

Wie “leeghoofd” tegen een ander zegt, zal zich voor het gerecht moeten verantwoorden, zegt Jezus.

Nu denken we allemaal wel eens iets onaardigs over een ander. Toch? En we worden ook wel eens kwaad op een ander. Vooral als diegene – in onze beleving meestal ten onrechte – iets tegen ons heeft. Mag dat dan niet, zulke gedachten of gevoelens hebben? Dat is toch heel menselijk?

Zeker. Gedachten en gevoelens kun je niet vermijden. Ze komen op, voordat je er erg in hebt.

Maar het is de vraag wat je er vervolgens mee doet.

Als het om dit soort dingen gaat, kun je geneigd zijn allereerst naar anderen te kijken. Dat deed ik zelf net ook, met die twee voorbeelden. Dat gaat bijna automatisch. Ook dat geeft al wat te denken, natuurlijk.

Maar het is geen slecht begin: je allereerst goed te realiseren dat er zóveel agressie is, tegenwoordig. Zoveel manieren en gradaties waarop mensen elkaar figuurlijk en soms zelfs letterlijk afmaken.

Waar komt dat vandaan? Waar komt die ongebreidelde lust om anderen te cancellen, zoals we dat tegenwoordig noemen, vandaan? Zelf heb ik daar geen last van. Maar wel bijvoorbeeld van oordelen over anderen. Een iets mildere vorm, wellicht. Maar waarom dóe ik dat eigenlijk?

Ik vermoed dat dergelijk gedrag, dergelijke agressieve gedachten en emoties jegens anderen altijd voortkomen uit een gevoel van onvrede. Omdat ons leven niet is zoals wij het graag zouden willen. Dat kan onrealistische vormen aannemen. Ik denk even terug aan een documentaire die ik een tijdje geleden alweer op tv zag: over criminele jongeren in de randstad. Een ventje van een jaar of 14 die een dikke patserauto voorbij ziet komen en zegt: dat wil ik óók! En ik wil respect, man!”

Het kan ook veel realistischer zijn: dat je graag wilt dat je een dak boven je hoofd hebt. En geen zorgen over je dagelijkse brood. Of in bijbelse termen: dat je een eigen stukje grond hebt om te bewerken, een eigen wijnstok en vijgenboom, waaronder je 's avonds wat kunt genieten van je welverdiende rust.

Maar jij hebt dat allemaal niet, terwijl anderen baden in weelde. Dat roept agressie op. En dat is begrijpelijk.

Een klein krantenberichtje van afgelopen week: de wielrenner Mike Cavendish en zijn vrouw waren zeer gewelddadig overvallen. De buit bestond o.a. uit twee horloges, waarvan de geschatte waarde ongeveer 800.000 euro bedroeg. Ik verslikte me in mijn boterham! Dat moet toch een drukfout zijn, zou je zeggen. Maar zelfs als er een nul teveel zou staan, is het nog te krankzinnig voor woorden.

Ik heb het toch maar even gegoogeld voor de zekerheid: de duurste Rolex ooit kostte nou, wat denk je? 15 miljoen euro! Dat is de wereld waarin we leven. Een wereld waarin talloos velen sterven van de honger.

Onvrede, uit welke bron die dan ook voortkomt, roept agressie op. Woede. Ik praat het niet goed.

Ik probeer er achter te komen hoe het werkt. Ook in mezelf. Ik weet dat woede/agressie volgens Zen een van de drie dingen is die het leven van mensen vergiftigen. (naast begeerte en onwetendheid).

Woede komt op en ik roep: “Klootzak!” tegen de man die me afsnijdt op de snelweg. Of: “Belachelijk dat die nieuwe buurman, een jaar of 25, al in zo'n dikke Porsche rijdt!”

“Ieder die tegen zijn broeder of zuster tekeer gaat, zal zich moeten verantwoorden”, zegt Jezus.

Voor het gerecht, zegt hij erbij. Of voor mezelf, voeg ik eraan toe.

Wat je zelf zou kunnen doen om al die woede en agressie in deze wereld, al die vormen van dood maken, iets te doen afnemen, is allereerst en vooral: niet naar búiten, naar die anderen te kijken. Maar naar binnen: naar jezelf te kijken.

Als 1^e stap: erkennen dat die woede er is. Niet wegdrukken of er meteen gehoor aan geven. Maar in jezelf om laten gaan. Ernaar kijken. Voelen wat het met je doet. Hoe de adrenaline door je lijf giert, je hartslag omhoog vliegt. En er eerst maar even niets mee doen.

Je realiseren dat woede een soort alarmsignaal is, dat afgaat, zegt Tom Hannes in een van zijn boeken. Na enige tijd ebt het vanzelf wat weg.

En kan de 2^e stap volgen:

Waar komt jouw woede vandaan? Wat ligt er aan ten grondslag? Onvrede met je eigen leven? Of voel je je bedreigd of onrecht aangedaan? En is dat terecht? Wat is jouw eigen rol daarin?

Of ben je ergens bang voor? Wat ligt er onder jouw woede verborgen?

En wat zou je er nu zelf aan kunnen doen om daar verandering in te brengen?

Hoe zou jij tot meer innerlijke vrede kunnen komen?

En als jou dat lukt, dan zal dat de wereld een heel klein beetje veranderen. Milder maken.

Meer kun je niet doen, als het gaat om het vervullen van dit gebod om niet te doden.

Minder mág je niet doen, toch?

Amen.